

Programmatiese Aanpak Grote Wateren

Vierwaarden: mooier, veiliger, gezonder

Voor mensen, planten en dieren

www.pagw.nl

Inhoudsopgave

Vierwaarden: mooier, veiliger, gezonder	5
Een uniek samenlevingsweb	5
Gaten in het samenlevingsweb	5
De kans van Vierwaarden	6
Een stapsteen met voorzieningen	8
Vierwaarden wordt economisch sterker, mooier, gezonder en veiliger	8

Vierwaarden: mooier, veiliger, gezonder

Ieder stukje van Nederland is in gebruik. We hebben als mens, met onze enorme denk- en daadkracht, stukje bij beetje het landschap ‘veroverd’ op de natuur. Het lijkt alsof dat niet anders kan. Voor de economie, voor de scheepvaart, voor de voedselvoorziening, voor het gemak. En toch: waar het lukt om een beetje in te schikken voor mooie natuur, genieten we daar enorm van. Waar natuur opbloeit, worden omwonenden aantoonbaar gezonder, gelukkiger en trotser op hun woonplaats. Ook in Vierwaarden kan dat.

Een uniek samenlevingsweb

Met bijna 9 miljoen verschillende soorten planten en dieren is de aarde meer dan uniek. Al die soorten zijn met elkaar verweven in één groot samenlevingsweb. Iedere soort speelt een rol in het leven van andere: als voedsel, bestuiver, nestmateriaal, schuilplaats, jachtterrein, enzovoort.

Wij mensen zijn onderdeel van dat samenlevingsweb. Ook voor ons zijn planten en dieren onmisbaar. In de eerste plaats voor zuurstof en schoon water. En ook voor voedsel, bouwmaterialen, medicijnen, telefoons en alle andere goederen. Water en natuur zijn onze buffer tegen stormvloed, stortbui en droogte. Ze vormen bovendien een landschap waar we graag wandelen en fietsen en ons gezond en prettig voelen.

Gaten in het samenlevingsweb

We hebben als mensen de afgelopen eeuwen veel ruimte ingenomen. Voor de scheepvaart, voor de landbouw, voor bewoning, voor bedrijven enzovoort. Het water is op veel plaatsen ongezond geworden en voor planten en dieren is weinig ruimte over. In het samenlevingsweb vallen steeds meer gaten. De natuur verzwakt en dat geeft risico's voor mensen. Vershraling van ecosystemen staat nu al wereldwijd in de top 5 van grootste economische risico's.

We kunnen het water- en ecosysteem gezonder maken. Sterker: dat gebeurt al op talloze plekken in de wereld. Daarmee stellen we ook onze eigen voedselvoorziening, drinkwater, economie en gezondheid veilig. Nederland werkt hieraan met de Programmatische Aanpak Grote Wateren, kortweg PAGW. Het doel is om het samenlevingsweb in en rond de grote wateren sterker te maken. Een van de projecten van de PAGW is Vierwaarden.

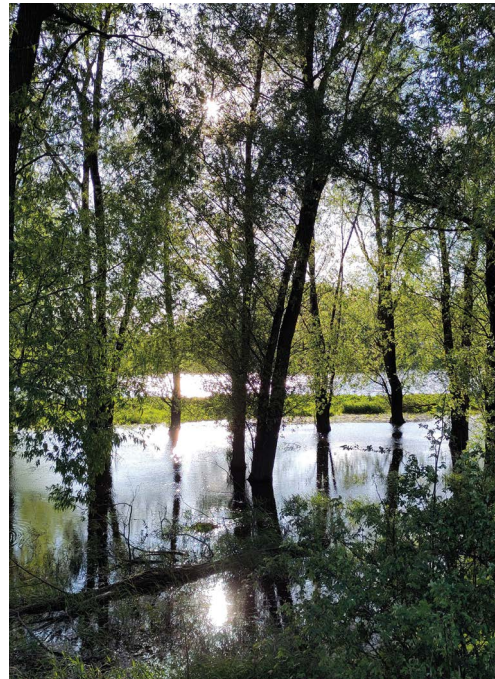
Het bijzondere van Vierwaarden

Vierwaarden ligt op een bijzondere plek langs de Maas. De rivier heeft zich hier in de loop van miljoenen jaren diep ingesneden in het landschap, terwijl de omgeving door geologische krachten omhoog geduwd werd. Vanaf de Maas loop je nu via verschillende 'terrassen' omhoog. Soms moet je even flink klimmen. De oude kernen van de dorpen langs de Maas liggen niet voor niets op de hogere terrassen: goed beschermd tegen hoogwater op de rivier.

Aan de 'voet' van het hoge terras komt sprankelend schoon kwelwater omhoog, vaak in oude riviermeanders. De natuur moet hier nog niet zo lang geleden overweldigend geweest zijn met al die overgangen van hoog naar laag en van nat naar droog. Honderden planten en dieren vonden hier precies wat ze nodig hadden. Ouderen die hier als kind gespeeld hebben, kunnen zich vast nog herinneren wat de natuur langs de rivier te bieden had: de bloemenzee in het voorjaar, het gejoel van veldleeuweriken, het kopje van een otter.

Een kruiden-en bloemrijk grasland in de Terrassenmaas met Bevertjes, Kamgras en Pimpernel. *Fotograaf: Bart Peeters*

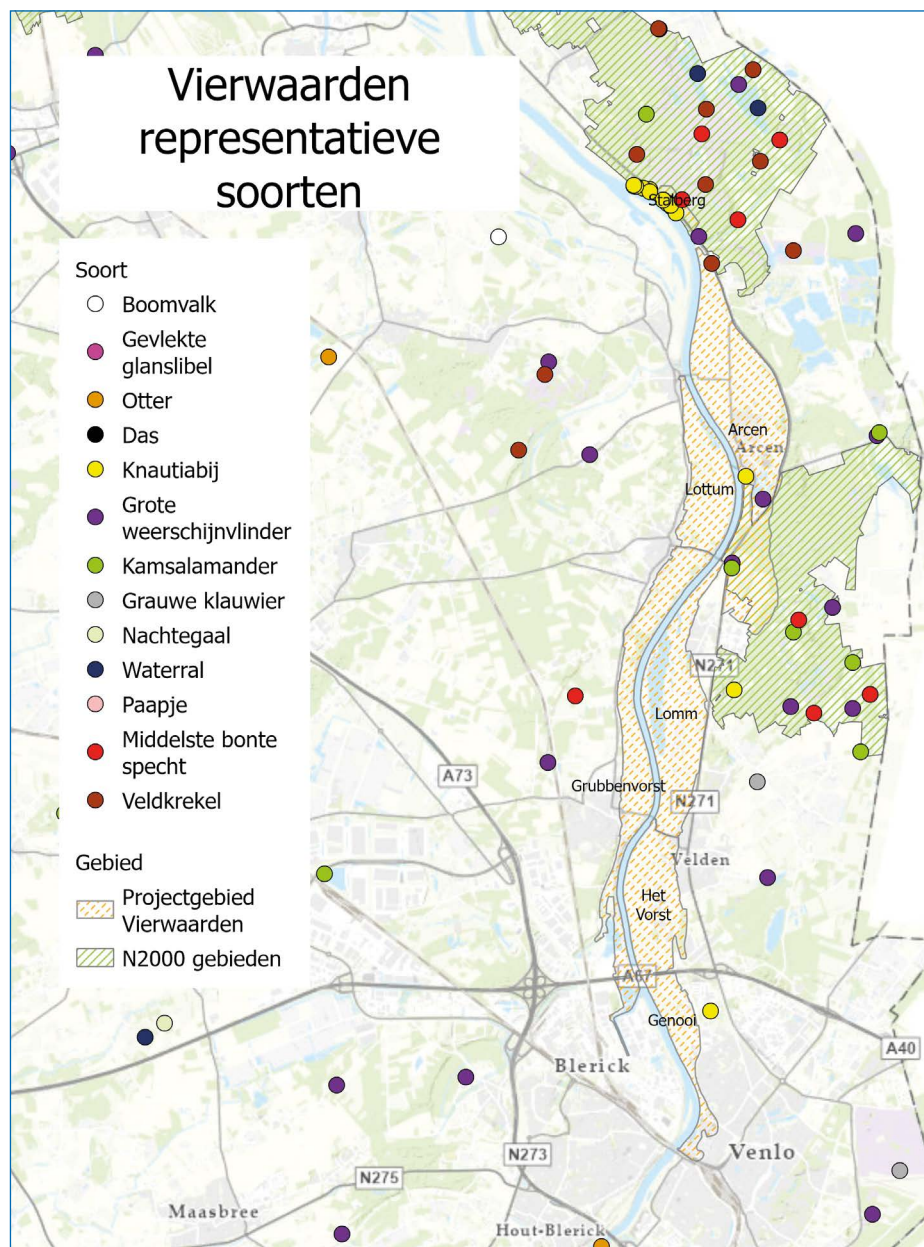
Zachthout ooibos aan de Maas bij Arcen. *Fotograaf: Wendy Vercrujsse*

De kans van Vierwaarden

Vierwaarden is zo'n plaats waar een gat is gevallen in het samenlevingsweb van planten, dieren en mensen. Dat zie je als je uitzoomt: tussen de Grensmaas en de Gelderse Poort – twee 'hotspots' van riviernatuur – liggen kleinere stapstenen van natuur. Dieren die zich langs de rivier bewegen, kunnen van de ene naar de andere stapsteen zwemmen, lopen of vliegen. Denk bijvoorbeeld aan riviervissen, otters en libellen. Maar tussen de Maasplassen en Ooijen-Wanssum moeten ze een groot 'gat' in de natuur overbruggen. De reizigers langs de rivier kunnen hier niet of nauwelijks schuilen, uitrusten of bijtanken.

Vierwaarden biedt nu de kans om een extra stapsteen te maken in combinatie met ruimte voor hoogwater. Die combinatie levert veel op voor omwonenden: de bescherming tegen overstromingen wordt beter en er ontstaat een mooi en toegankelijk wandelgebied waar veel te zien is. Voor toeristen en recreanten, die deze omgeving al graag opzoeken, wordt Vierwaarden nog aantrekkelijker.

Door de bijzondere ligging van Vierwaarden kan hier bovendien een unieke reeks van natuurlijke leefgebieden ontstaan: van de laaggelegen rivier naar de hogere terrassen. Zo wordt Vierwaarden niet alleen een doorreisplaats, maar ook een aantrekkelijke vestigingsplaats voor veel meer planten en dieren.

Bron: Nationale Databank Flora en Fauna/NDFF. <https://ndff.nl> (geraadpleegd 24-09-2025).
Tijdvak data: 2023-09-01 t/m 2025-09-01.

Het gat bij Vierwaarden

Waar genoeg stapstenen van natuur langs de Maas liggen, keert al snel de otter terug. Bij Vierwaarden mist de otter een veilige tussenstap. Ook voor andere soorten die langs de rivier reizen is het gat in de natuur hier nu nog te groot. Met een nieuwe stapsteen kunnen ze verder.

De aan- en afwezigheid van een aantal soorten die typisch horen bij de riviernatuur van dit deel van de Maas, is hier op kaart gezet. Het streven was niet om een volledige weergave van de verspreiding van soorten te geven, maar om een beeld te schetsen van de kansen in het gebied.

Voor methodiek kaartbeeld zie bijlage.

Een stapsteen met voorzieningen

In de omgeving van het project Vierwaarden kunnen mensen leven, omdat ze verschillende voorzieningen binnen bereik hebben: een huis, een winkel om de hoek, een school verderop. Vallen dit soort essentiële voorzieningen weg, dan trekken mensen weg. Datzelfde geldt voor planten en dieren. Ook die hebben verschillende voorzieningen op overbrugbare afstand nodig.

Zo gevarieerd als de natuur hier vroeger was, hoeft het niet te worden. Met drie typen natuur kunnen we veel soorten al hun essentiële voorzieningen geven: hardhoutooibos, stroomdalgrasland en kwelmoeras. De das bijvoorbeeld, met zijn mooie zwart-witte kop. Hij maakt in het bos een familieburcht, vaak afgedekt met takken. In schemering komt hij tevoorschijn. Snuffelend bij de grond scharrelt hij zijn kostje bij elkaar. Zijn maaltijd bestaat vooral uit regenwormen en insectenlarven. Als er op scharrelafstand van het bos een stroomdalgrasland ligt, komt dat helemaal goed. De boomvalk met zijn prachtige oranje buik, zie je juist overdag. Hij zit graag aan de rand van het bos op de uitkijk en jaagt vervolgens behendig op libellen en andere insecten boven het bloemrijke stroomdalgrasland. Daar zweeft bijvoorbeeld de gevlekte glanslibel. Het is moeilijk voor te stellen, maar deze elegante libel begon zijn leven als onooglijke larve in de modderige bodem van een kwelmoeras.

De das, de boomvalk en de gevlekte glanslibel zijn stuk voor stuk dieren die hier vroeger volop te zien waren. Nu zijn ze weg of heel zeldzaam. Als we de drie essentiële schakels in samenhang terugbrengen, is de kans groot dat ze terugkomen. En met hen een heleboel andere soorten vogels, insecten, reptielen en zoogdieren en tientallen soorten bloemen, struiken en bomen.

Vierwaarden wordt economisch sterker, mooier, gezonder en veiliger

- Vrijtijdseconomie is de toekomst van Vierwaarden en omgeving. Die trend is al heel lang gaande. Toeristen en recreanten komen hier graag. Met nieuwe natuur in project Vierwaarden krijgt de vrijetijdseconomie een extra stimulans. Van alle natuur heeft bos de grootste aantrekkingskracht op mensen. Juist bos in deze regio schaars. Vierwaarden kan met de ontwikkeling van hardhoutooibos iets bijzonders toevoegen.
- Omwonenden krijgen een mooi nieuw natuurgebied voor de deur. Voor een dagelijks ommetje, om de hond uit te laten, een picknick met familie of een rondje hardlopen. Al snel zijn hier mooie bloemen en bijzondere dieren te zien. Waar nieuwe natuur komt, zijn omwonenden achteraf trots en gelukkig. Projecten in de buurt laten dat zien.
- Door hier ruimte te maken voor gezond water en natuur maken we de omgeving veiliger en klimaatbestendig: er is meer ruimte om hoogwater op te vangen, om water vast te houden voor droge tijden en om verkoeling te bieden bij hitte. Ruimte maken betekent dat we ergens moeten inschikken en dat doet pijn. In het geval van Vierwaarden gaat het om verlies van landbouwgebied. De pijn van de betreffende boeren moeten, willen en kunnen we verzachten.

- Waar natuur in de buurt is, blijken omwonenden gezonder. Ze ademen gezondere lucht in (minder fijnstof), zijn minder vatbaar voor virussen en infecties, bewegen meer en hebben minder stress. Huizen in de omgeving van natuur worden meer waard.

Vierwaarden in het kort

- In Vierwaarden hebben we de kans om een heleboel vliegen in één klap te slaan: betere bescherming tegen hoogwater én bijzondere natuur én een impuls voor de vrijetijdseconomie.
- Met de nieuw natuur vullen we een 'gat' in de natuur langs de Maas op: otters en andere dieren hebben straks een broodnodige stapsteen voor hun reis langs de rivier.
- De nieuwe natuur geeft meer ruimte voor hoogwater, bijvoorbeeld in een kwelgeul en moeras.
- De vrijetijdseconomie van Vierwaarden en omgeving krijgt er een bijzonder gebied bij dat iets nieuws toevoegt voor toeristen en recreanten (met name bos).
- Voor omwonenden wordt het niet alleen veiliger maar ook aantrekkelijker met een mooi uitloopgebied voor de deur.

Colofon

Dit rapport is opgesteld door Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, Staatsbosbeheer en Rijkswaterstaat in het kader van de Programmatische Aanpak Grote Wateren, in opdracht van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur.

Foto omslag:

Liset Verberne, Studio 38c

Referentievermelding:

Renske Postma, Tekstbureau Met Andere Woorden.

www.pagw.nl

December 2025